

Binnen de vaste commissie voor Europese Zaken bestond bij vier fracties de behoefte om aan de Minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen met betrekking tot de geannoteerde agenda van de informele bijeenkomst van de Raad Algemene Zaken van 24 en 25 juli 2016 (Kamerstuk 21 501-02, nr. 1643).

De voorzitter van de commissie,
Azmani

De adjunct-griffier van de commissie,
Middelkoop

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Algemeen

De leden van de fractie van de VVD hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de Informele Raad Algemene Zaken d.d. 24 en 25 juli 2016 en danken de Minister van Buitenlandse Zaken voor de toezending. De leden van de VVD-fractie hebben ten aanzien van de geannoteerde agenda en de overige agendapunten een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de geannoteerde agenda.

De leden van de CDA-fractie hebben met verbazing kennis genomen van de geannoteerde agenda van de Raad Algemene Zaken, die aankomende zondag en maandag in Bratislava plaatsvindt.

De leden van de D66-fractie hebben kennis genomen van de geannoteerde agenda van de Raad Algemene Zaken.

Uittreding van het Verenigd Koninkrijk

De leden van de VVD-fractie hebben de volgende vragen over de uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de EU. Kan de Minister aangeven hoe de Nederlandse belangen bij de komende onderhandelingen over de Brexit worden geborgd? Hoe doen anderen landen dit? Kan de Minister aangeven of de samenstelling van het onderhandelings-team al bekend is? Zo ja, komen er ook Nederlanders in?

Uitbreiding EU

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de berichtgeving over het openen van twee nieuwe hoofdstukken in de toetredingsonderhandelingen van Servië tot de Europese Unie, namelijk hoofdstuk 23 over justitie en grondrechten en hoofdstuk 24 over justitie, vrijheid en veiligheid. Kan de Minister aangeven welke landen het stevigste pleiten voor toetreding voor landen van de Westelijke Balkan tot de EU? Kan de Minister aangeven wat er is besloten op de recente top in Parijs, waarop de regeringsleiders van Duitsland en Frankrijk aanwezig waren, over de toetreding van landen van de Westelijke Balken tot de EU?

De leden van de PvdA-fractie vinden het goed dat er wordt gesproken over de ontwikkelingen in de kandidaat-lidstaten op de Westelijke Balkan. De leden van de PvdA-fractie hebben altijd gesteld dat toetreding tot de Europese Unie alleen mogelijk is wanneer aan alle criteria voor toetreding is voldaan. Daarbij is samenwerking met landen die zich in het toetredingstraject bevinden en het ondersteunen van de benodigde hervormingen al dan niet in bilateraal verband, een heel goed instrument. Tegelijkertijd is het zo dat het lidmaatschap van de Europese Unie niet betekent dat de eisen die men stelt aan kandidaat-lidstaten geformuleerd in de toetredingscriteria niet meer zouden gelden wanneer een land eenmaal lid is. Ook binnen de Europese Unie is het van belang te blijven toezien op het naleven van de criteria die gelden voor het lidmaatschap, bijvoorbeeld ten aanzien van vrijheid van meningsuiting en de scheiding der machten.

De landen op de Westelijke Balkan lijken in een permanente staat van hervorming te zitten, die nauwelijks vooruit gaat. Hervormingen in woord, maar niet in daad. Het perspectief op EU-lidmaatschap is voorlopig in de ijskast geplaatst. De leden van de PvdA-fractie menen dat voor de

kandidaat-lidstaten uiteraard geldt dat zij zelf het tempo en de mate van voortgang in de hervormingen bepalen, echter dat wil niet zeggen dat sommige landen niet aangemoedigd zouden kunnen worden benodigde hervormingen door te voeren. Op welke wijze geeft u hieraan invulling? Hoe wordt voorkomen dat landen halverwege het hervormingsproces afhaken waardoor het gehele proces stil komt te liggen? Dit kan immers van invloed zijn op de stabiliteit, welvaart en verankering van Europese waarden in deze landen

Zeker nu het voorzitterschapsprogramma van Slowakije heeft aangegeven dat concrete resultaten en voortgang in het toetredingsproces van de landen van de Westelijke Balkan een prioriteit zijn, is de aanname dan juist dat Slowakije een van de landen is die het zetten van concrete stappen in het toetredingsproces als de beste manier zien om het momentum te behouden en het hervormingsproces te garanderen? Hoe ligt de verhouding binnen de lidstaten als het gaat om deze twee benaderingen? En hoe ziet u de relatie tussen het dichterbij de burger brengen van de EU door middel van concrete resultaten in het toetredingsproces? Is er niet veel meer nodig om de EU dichterbij de burger te brengen dan hervormingen in de landen van de Westelijke Balkan? En zo ja, heeft u hierover al gesproken met uw Europese ambtsgenoten, of bent u dit binnenkort van plan?

De leden van de CDA-fractie hebben de volgende vragen over het eerste onderdeel van de agenda, een discussie over de uitbreiding van de Europese Unie. Bij deze sessie zijn zowel de Ministers van Europese Zaken van de 28 lidstaten aanwezig als de Ministers van Europese Zaken van de kandidaat-lidstaten. Dat zijn dus lidstaten in de Balkan en Turkije. Het is merkwaardig dat dat laatste land in de geannoteerde agenda van de regering in zijn geheel niet genoemd wordt. De leden van de CDA-fractie hebben via voorzitter Slowakije de bevestiging gekregen dat ook de Turkse Minister van EU toetreding, dhr. Ömer Çelik, aanwezig zal zijn en zal deelnemen aan deze discussie. Verder staat er volgens de agenda en volgens de informatie op maandagavond 18 juli geen aparte discussie over Turkije op de agenda van deze raad.

De leden van de CDA-fractie vinden het onbegrijpelijk dat de EU haar eigen waarden op deze manier te grabbel gooit. Want het toetredingsproces moet in naam iedere keer «strict en fair» zijn. De andere kandidaat-lidstaten en bijna alle burgers van de EU zullen zich afvragen: wat moet er in Turkije gebeuren voordat de EU eens keihard stelling neemt? Indien er geen actie ondernomen wordt, zullen de andere kandidaat lidstaten ook iedere keer kunnen zeggen: maar Turkije mocht...

En niet alleen de kandidaat-lidstaten zullen dat doen. Ook de Poolse regering zal erop wijzen dat het een waarschuwing kreeg van de Europese Commissie over het Poolse constitutionele hof en dat het mogelijk in verdere stappen subsidies kan kwijtraken, terwijl er helemaal nooit met maatregelen richting Turkije gedreigd wordt. Hieronder zullen deze leden ingaan op de precieze redenen waarom een veel duidelijkere stellingname gewenst is ten opzichte van Turkije.

De Europese Unie en regeringsleiders spreken gezamenlijk over herstel van de (democratische) constitutionele orde in Turkije. Zie bijvoorbeeld de Facebookpagina van de vicepresident van de Europese Commissie, dhr. Timmermans. Het feit dat de gekozen president en het gebombardeerde parlement hun autoriteit weer uitoefenen, is inderdaad een herstel van de constitutionele orde. Maar de democratische rechtsorde wordt in Turkije met voeten getreden: het onmiddellijke op non actief stellen van meer dan 2.700 rechters en openbaar aanklagers en het gevangennemen van meer dan 700 rechters en aanklagers, laten zien dat er sprake is van een van te

voren geplande actie om de rechterlijke macht rechtstreeks onder totale controle van de regering te brengen. De zogenaamde hervorming van de Raad van State en het hooggerechtshof worden doorgezet, terwijl 188 leden van deze instituten uit hun ambt gezet worden en de president rechtstreeks rechters benoemt om dit hoogste niveau.

Tegelijkertijd worden 77 gouverneurs van provincies en districten op non-actief gesteld, samen met meer dan 8.500 leden van de politie en de gendarmerie.¹ In een klimaat waarin de rechterlijke macht onder totale controle van de president gebracht wordt, is een aantal zaken nog zorgelijker dan zij normaal al zouden zijn:

1. De roep voor de doodstraf en de bereidheid om hem in te voeren.
2. Het feit dat er meer dan 800 rechtszaken lopen tegen parlementariërs, bijna allemaal leden van de oppositie. Indien een aantal van hen het ambt van parlementariër niet langer kan uitvoeren, dan verkrijgen de president en zijn partij, de AKP, de macht om de Grondwet te wijzigen en elke wetswijziging door te voeren zonder democratische checks en balances
3. De buitengewoon vage definitie van terrorisme in de Turkse wetgeving.

In dit klimaat doen verschillende leden van de Turkse regering zeer zorgwekkende uitspraken. De Minister van buitenlandse zaken, Mevlüt Çavuşoğlu, vindt dat kritiek om de vervolging van de coupplanners, gelijk staat aan het steunen van de coupplanners.²

Kritiek op massale processen en mogelijk arbitraire ontslagen en detentie van individuen en internationale druk voor een eerlijke procesgang van iedereen die beschuldigd wordt van deelname aan de coup zijn juist keihard nodig. Anders is de enkele beschuldiging van sympathie voor de ideeën van de oppositie al voldoende voor een jarenlange opsluiting.

De opsluiting van vermeende coupplanners en vele anderen lijkt plaats te vinden onder erbarmelijke omstandigheden blijkens de foto's die naar buiten komen. Mensen die verwondingen hebben, in grote groepen geboeid en halfnaakt op de grond zitten of liggen.

Advocaten en familieleden geven aan dat ze niet bij gevangenen mogen komen en dat het hun niet is toegestaan te bellen. Is de Nederlandse regering bereid er in EU verband onmiddellijk op aan te dringen dat verdachten en gevangenen alle rechten onder het EVRM hebben?

En is de Nederlandse regering bereid om in de Raad van Ministers van de Raad van Europa te pleiten voor een spoedbezoek van het CPT (ex artikel 7, laatste zin van het Europees Verdrag ter voorkoming van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestrafing) aan de mensen die nu gevangen zitten in Turkije?

Verder waren de leden van de CDA-fractie al langere tijd zeer bezorgd over het gebrek aan persvrijheid in Turkije: een staat die kranten overneemt en sluit, die journalisten vervolgt die misstanden in de geheime dienst aan de kaak stellen, die vele journalisten vervolgt, zeer uitgebreide wetten heeft om twitter, facebook en andere sociale media op zwart te zetten, geeft volstrekt onvoldoende ruimte aan het debat en controle van de uitvoerende macht door de media en anderen.

¹ <http://www.hurriyetdailynews.com/interior-ministry-suspends-8777-officials-in-wake-of-turkeys-failed-coup-attempt.aspx?pageID=238&nID=101737&NewsCatID=341>.

² <http://www.reuters.com/article/us-turkey-security-criticism-idUSKCN0ZY29J>.

In deze situatie is het volstrekt ongepast om met Turkije te spreken over toetreding, alsof er niets aan de hand is. Daarom hebben de leden van de CDA-fractie de volgende twee vragen aan de regering. Is de Nederlandse regering bereid om er bij voorzitter Slowakije op aan te dringen dat Turkije niet deelneemt aan de sessie over toetreding tijdens de Raad Algemene Zaken en dat er eventueel een aparte sessie komt over Turkije en met Turkije om te spreken over het feit dat Turkije versnelt afglijdt naar een presidentiele dictatuur? Is de Nederlandse regering bereid om de Europese Commissie en de Europese Raad een brief te schrijven met het verzoek op korte termijn te onderzoeken of en hoe het mogelijk en gepast is Turkije de status van kandidaat-lidstaat van de Unie af te nemen? En met het verzoek om lopende dat onderzoek alle onderhandelingen over Turkse toetreding onmiddellijk te onderbreken.

De leden van de CDA-fractie wijzen op de eerdere vragen (2014/15, nr. 946) over de IPA II middelen. Dat is de miljardensteun die beschikbaar is voor Turkije in het kader van het toetredingstraject. Voor deze middelen is expliciet afgesproken dat de middelen gekoppeld zijn aan hervormingen en de rechtstaat (Kamerstuk 21 501-20, nr. 837).

De CDA-fractie heeft bij herhaling aangedrongen op vermindering en stopzetting van betaling van die middelen, die onder andere betaald worden voor instituties in de «rechtsstaat».

De leden van de CDA-fractie herhalen het nog maar eens hier: wanneer gaat de EU eindelijk over tot financiële sancties op IPA-middelen tegen Turkije?

Hoeveel geld wordt er dit jaar aan Turkije betaald onder IPA-II en voor welke instituties is dat bestemd?

Tot slot verzoeken de leden van de CDA-fractie de regering om de komende twee weken een brief op te stellen over het geplande visumvrij reizen. Deze leden wijzen erop dat Turkije niet in staat is om aan de volgende voorwaarde te voldoen: *«65. Revise – in line with the ECHR and with the European Court of Human Rights (ECtHR) case law, the EU acquis and EU Member States practices – the legal framework as regards organised crime and terrorism, as well as its interpretation by the courts and by the security forces and the law enforcement agencies, so as to ensure the right to liberty and security, the right to a fair trial and freedom of expression, of assembly and association in practice»*. Dit betekent dat visumvrij reizen geen doorgang kan vinden omdat Turkije op geen enkele wijze aan deze voorwaarde kan voldoen? Kan de regering dit bevestigen?

De spanningen binnen de Turkse gemeenschap in Nederland zijn niet uniek. Deze spanningen vinden ook plaats in andere landen zoals Duitsland en Frankrijk. Is de Nederlandse regering bereid om samen met deze landen te overleggen over een gezamenlijk pakket van maatregelen over de wijze waarop de Turkse staat wel en geen invloed kan en mag uitoefenen over mensen met een Turks paspoort of van Turkse komaf?

De CDA-fractie heeft er eerder, bij de mondelinge vragen betreffende Umar, op aangedrongen dat de politie iedere aangifte van intimidatie of bedreiging binnen de Turkse gemeenschap bijzondere aandacht geeft. Is de Nederlandse regering nu bereid, gelet op alle ontwikkelingen, om in dit verband het OM opdracht te geven prioriteit te geven aan het aanpakken van discriminatie, willekeurige boycotten, intimidatie binnen de Turkse gemeenschap(pen) in Nederland? Want op dit moment worden de vrijheden van de Nederlandse samenleving misbruikt.

De leden van de D66-fractie hebben met grote zorgen kennis genomen van de ontwikkelingen in Turkije. Wat zal de inzet van de Minister zijn op de informele Raad Algemene Zaken op dit onderwerp? Voorts begrijpen de leden van de D66-fractie dat de Turkse president heeft aangekondigd de doodstraf weer te willen invoeren. Wat is de reactie van de Minister hierop? Deelt hij de mening van de genoemde leden dat de toetredingsonderhandelingen met Turkije moeten worden afgebroken als president Erdogan inderdaad de doodstraf zal herinvoeren? Kan de Minister toelichten welke stappen hij gaat ondernemen als president Erdogan doorzet met zijn voornemen om dit herin te voeren?

Ook constateren de leden van de D66-fractie dat in het in 2005 opgestelde «*negotiating framework*» tussen de Europese Unie en Turkije er in artikel 5 melding wordt gemaakt van de mogelijkheid om toetredingsonderhandelingen op te schorten bij ernstige gebreken aan Turkse zijde. In het «*accession partnership*» uit 2008 wordt echter alleen nog maar de mogelijkheid genoemd van het opschorten van financiële assistentie. Ziet de Minister mogelijkheden om dit instrument in te zetten? Kan de Minister toelichten wat onder de huidige regelgeving mogelijk is op het gebied van opschorting van het toetredingsproces? Wat voor stappen is de Minister voornemens te zetten als reactie op de andere schendingen van fundamentele rechten in Turkije? Is de Minister het met de genoemde leden eens dat ook als de doodstraf niet wordt ingevoerd, er niet zonder meer doorgegaan kan worden met het toetredingsproces? Wat betekenen de huidige ontwikkelingen voor het voorbereidende werk van hoofdstukken 23 en 24? Bent u het met de genoemde leden eens dat zolang er rechters worden ontslagen, agenten worden geschorst en journalisten worden opgesloten dat het volslagen ongeloofwaardig is om onderhandelingshoofdstukken over de rechtsstaat te openen? Graag een duidelijke lijn van de regering op dit punt. Kan de Minister verder de berichten bevestigen dat politieke gevangenen in Turkije geen contact meer mogen hebben met familie en hun advocaten?

Voorzitterschapsprogramma Slowakije

De leden van de VVD-fractie hebben de volgende vragen over het Voorzitterschapsprogramma van Slowakije: Kan de Minister aangeven hoe Slowakije het debat over hervormingen in de EU wil vormgeven dat half september gaat plaatsvinden in Bratislava? Kan de Minister aangeven of, en zo ja hoe, voorzitter Slowakije de prioriteit van het Nederlandse voorzitterschap van de interne digitale markt gaat verder brengen?

Kan de Minister aangeven hoe de concurrentiekracht van de Europese Unie zich vanaf 2000 tot heden heeft ontwikkeld volgens de *competitiveness index* van de *World Economic Forum*?

Communicatie over Europa

De leden van de PvdA-fractie zijn het eens met de regering, dat de communicatie over Europa beter kan. Maar ook hier gaat het over daden en niet alleen over woorden. Als het in de eerste plaats afhangt van de concrete resultaten en oplossingen die de EU kan bieden voor de uitdagingen waarmee de EU en haar lidstaten zich geconfronteerd ziet in de 21^e eeuw, welke thema's waar de meerwaarde van Europese oplossingen evident is zijn dat dan voor u? Als het voor de EU instellingen, Raad, Europese Commissie en het Europees Parlement is van belang te constateren dat de verbinding met de Europese burgers beter kan, welke overige mogelijkheden ziet u hier dan voor Nederland om bij te dragen aan dat «zelfinzicht»? Is het voldoende om alleen de transparantie te verbeteren en de contacten tussen burgers en bedrijven? Of is er ook een

noodzaak om de contacten tussen EU instellingen, Raad, Europese Commissie en al haar burgers te verbeteren? En zo ja, welke mogelijkheden ziet u voor verdere verbeteringen naast de eerder genoemde transparantie?

Voorzitterschapsverslag over het Meerjarig Financieel Kader

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het voorzitterschapsverslag over het Meerjarig Financieel Kader van 30 mei 2016.

Kan de Minister aangeven wat Slowakije, als voorzitter van de Europese Raad, gaat doen met de nog te nemen stappen die geïdentificeerd zijn in het voorzitterschapsverslag?

Verslag Raad Algemene Zaken van 24 juni 2016

Naar aanleiding van het verslag van de Raad Algemene Zaken van 24 juni 2016 hebben de leden van de fractie van de VVD één vraag. Welk resultaat verwacht het Kabinet van de discussie over de vraag of de eerste onderhandelingsmandaten van de Raad voor aanvang van een triloog openbaar kunnen worden gemaakt?

Migratie

De leden van de D66-fractie constateren dat de EU-Turkije «verklaring» nog verder onder druk is komen te staan nu er geen zicht op lidmaatschap is en visumvrij reizen niet binnen afzienbare tijd zal gebeuren. Hoe houdbaar acht de Minister deze deal nog? Gaat hij zijn Europese collega's erop wijzen dat er een gezamenlijk Europees scenario moet liggen om extra aantallen vluchtelingen op te vangen als Erdogan besluit de deal op te blazen? Is de Minister bereid het goede voorbeeld te geven en alvast voortvarend te werk te gaan met zowel hervestiging als herplaatsing van vluchtelingen? Kan hij toezeggen dat het Nederlandse asielsysteem ook klaar is om nieuwe aantallen vluchtelingen op te vangen? Hoeveel beschikbare opvangcapaciteit heeft Nederland op dit moment? De leden van de D66-fractie wijzen verder op het belang van een daadwerkelijk gemeenschappelijk Europees asielbeleid. De Commissie heeft hier al een aantal voorstellen voor gedaan. Wat is het verwachte traject van deze voorstellen, en hoe ziet de Minister het Slowaaks voorzitterschap hier voldoende prioriteit aan geven? Is de Minister bereid om tijdens de informele Raad het belang van een gezamenlijk Europees asielsysteem extra te benadrukken?

Tot slot vragen de genoemde leden hoe het staat met het onafhankelijk onderzoek naar de beschietingen van Syrische vluchtelingen aan de Turkse grens. Wordt er al een onderzoek uitgevoerd? Wanneer is dit afgerond? Vindt er permanente monitoring van de risicogebieden aan de grens plaats? Zo nee: waarom niet? De leden van de D66-fractie verzoeken de Minister hier expliciet op in te gaan. Mocht de Minister willen verwijzen naar de verantwoordelijkheid van de Europese Commissie op dit vlak dan horen de genoemde leden graag hoe het onderzoek van de Europese Commissie eruit ziet, wanneer de resultaten hiervan bekend zullen zijn en wat de Minister doet om hier druk op te zetten.

Deadline beantwoording

De leden van de CDA-fractie dringen er bij de regering op aan deze vragen voor donderdag 16.00 uur te beantwoorden. Dit laat de mogelijkheid tot een nadere mondelinge gedachtewisseling tussen regering en Kamer open, nog voordat deze raad zal plaatsvinden.